

ТЕХНОЛОГІЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-КЛАСОВОДА

В статті пропонується програма реалізації організованої технології психологічної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Програма об'єднує 4 блоки детермінуючих процес підготовки спеціаліста.

The article deals with the programme of realization of the original technology of future elementary school teachers preparation. The programme unites four blocks, which determine the process of the preparation of a specialist.

Основним завданням досліджуваної нами проблеми є забезпечення цілеспрямованого організаційного та систематично здійснюваного процесу з метою озброєння вчителів-класоводів психолого-педагогічними знаннями, вміннями та навичками, що підсилює психологічну компетентність сучасного вчителя початкових класів.

Ми зробили спробу розробити стратегію підвищення психологічної компетентності вчителів-класоводів як найбільш важливий і складний елемент будь-якої технології взагалі. Запропонована нами стратегія розроблена у вигляді програми, яка відображає специфіку даного виду діяльності вчителя-класовода, її зміст і форми реалізації:

Зміст програми

Блок 1. „Підвищення теоретичного рівня (психологічних знань вчителя-класовода)“

Мета: У зв'язку з необхідністю підвищення рівня теоретичних знань створити міні-словничок психологічних термінів.

Заняття 1. Активізація та відпрацювання психологічної термінології.

Ведуча діяльність – діяльність, яка найбільшою мірою сприяє психічному розвитку дитини на даному періоді її життя, і яка веде за собою розвиток.

Соціальна ситуація розвитку – переважаючий на даному віковому етапі тип спілкування.

Новоутворення – показники психологічного розвитку.

Вікова криза – період у житті дитини, коли протягом відносно короткого часу розвиток набуває бурхливого, стрімкого кризового відтінку.

Сенситивний період розвитку – найсприятливіший вік для розвитку тих чи інших психічних функцій.

Особистісний підхід передбачає допомогу учневі в усвідомленні себе особистістю.

Особистісно-орієнтоване навчання має забезпечити розвиток і саморозвиток особистості учня, ґрунтуючись на виявлених індивідуальних особливостях дитини.

Молодший шкільний вік - (6) 7 – 10 років), що відповідає періоду навчання у початковій школі.

Навчальна діяльність – діяльність учнів, спрямована на систематичне й цілеспрямоване засвоєння знань і способів розв'язування навчальних завдань; провідний вид діяльності у молодшому шкільному віці.

Заняття 2. Уміння орієнтуватися у психологічних особливостях молодших школярів за схемою.

Орієнтація системи психологічних знань на підвищення ПКУ.

Психологія молодшого школяра

Молодший шкільний вік 7 – 10 років - сензитивний період для розвитку логічного мислення; **новоутворення:** логічне мислення, довільність, рефлексія; **соціальна ситуація розвитку** - налагодження контактів з однолітками і дорослими. Самооцінка (завищена).

Вчитель-класовод найреферентніша особа:

1. **Організовує:** особистісно-орієнтоване навчання.
2. **Забезпечує:** розвиток кожної дитини з урахуванням її вікових та індивідуальних особливостей та орієнтацію на можливості і творчі здібності кожної дитини.

Блок II. „Психодіагностика – основний засіб вдосконалення психологічної компетентності”

Мета: вивчення особистості молодшого школяра за допомогою методики „Вибір” (І.Д.Бех)

Заняття 3. Обговорення плану дій та підготовка учнів до діагностування.

Психодіагностична пропедевтична робота з учителем молодших класів. Ознайомлення другокласників з методикою „Вибір” з метою виявлення ставлення молодших школярів до суспільно прийнятих норм, пов’язаних з моральними якостями.

Вчитель має систематично відстежувати та фіксувати поведінку молодших школярів у різних ситуаціях шкільного життя, позашкільних взаємин і класифікувати їх згідно з нормативами поданої діагностичної процедури.

Заняття 4. Активізація та зближення індивідуальної діяльності окремих вчителів-класоводів. Підготовка до обміну думками, досвідом, інформацією.

Презентація в колі спілкування з іншими вчителями свого педагогічного стилю, свого „Я”, своїх недоліків та труднощів у практичній діяльності (діагностування особистісного розвитку учнів свого класу).

Блок III. „Ставлення вчителя до своєї психологічної компетентності”

Мета: активізація та зближення групи вчителів початкових класів у вирішенні психодіагностичних проблем.

Заняття 5. Підвищити психологічну грамотність вчителів.

Відпрацьовуються перші враження одне про одне, група виконує психологічні вправи (створити з учнів, з вчителів „психологічний букет”; організувати „куточок гарного настрою”; на „психодіагностичній галявині” розташувати об’єкти (учні) залежно від рівня сформованості певної особистісної якості дитини).

Заняття 6. Підвищувати сенситивність до дитини та її проблем.

Обмінюватися враженнями про попередні заняття. Перевірити володіння понятійним апаратом засвоєння

психологічних термінів, використання їх на практиці (в процесі дружньої бесіди, обміну пізнавальною інформацією, психологічною літературою і т.ін.).

Блок IV. „Гіперсоціалізація, або найвищий щабель у розвитку психологічної адаптації вчителя-класовода”

Мета: активізація і зближення вчителів-класоводів у організації особистісно-орієнтованого навчання на діагностичній основі.

Заняття 7. Зменшувати тривожність, невпевненість в собі (своїй психологічній грамотності), долати суперечності деяких вчителів щодо здійснення психодіагностики учнів у навчально-виховному процесі.

Презентація кожним вчителем своєї психологічної компетентності гарного настрою, Я-концепції, психологічних знань та переваг учнів свого класу. Моніторинг формування особистості учня. Виконання психологічних вправ (передати почуття „задоволення”, „радості”, „перемоги”, „гарного настрою”, „впевненості в собі”).

Заняття 8. Розвиток психологічної компетентності вчителя.

Обговорення теми методом групової дискусії „Основні психологічні моменти у підвищенні ПКУ”.

Підвищення самостійності вчителя-класовода. Психологічні прийоми: вираження свого ставлення до вчителя-колеги, до директора школи, до учня свого класу, до шкільного практичного психолога, до самого себе. Головне - звернути увагу на те, чи особа, чия самооцінка висока, відчуває себе необхідною, потрібною, чи вона довіряє собі і тим, хто її оточує, чи здатна просити допомоги і розраховує на взаєморозуміння й підтримку. Тому, хто має низьку самоцінність, стає важко зрозуміти й підтримати іншого, прийняти складні самостійні рішення, тому така людина ображає, принижує інших, принижує себе, вона агресивна й зла.

У групі вчителів можуть бути використані такі методи і прийоми роботи: бесіди на різні теми: „Карта вашої психологічної компетентності”, „Ваші учні очима самих учнів”, або „Ваша психологічна грамотність очима учнів та

колег” (з елементами коментування); групові дискусії, аналіз психологічних ситуацій, бібліотерапія, ігрові прийоми.

Література

2. Бех І.Д. Від волі до особистості. –К.: Україна – Віта, 1995. – 202с.
3. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. –К.: ІЗМН, 1998. – 221с.
4. Державний стандарт початкової загальної освіти //Поч.шк. – 2001. - №1. – С.28 – 29.
5. Довгополий В.Г. Початкова школа в системі нової школи // Нива знань. - №4. – С. 3 – 4.
6. Концепція 12-річної середньої загальноосвітньої школи //Освіта. - 30 серпня. – 6 вересня. – 2000. – С. 3 – 4.

О.В.Пахомова

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ СТІЙКОЇ МОТИВАЦІЇ У СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

В статтє рассматриваются основные условия формирования стойкой мотивации при изучении английского языка, этапы и уровни ее формирования, некоторые методы ее формирования и поддержания на стабильном высоком уровне.

The article reveals definite aspects in formation of steady student motivation while studying the English language, some terms and steps in its forming, the definite methods and criteria of its development and keeping on the constantly high level.

Зміни в міжнародних відносинах між країнами, загальний швидкий розвиток науки і техніки, гуманітарна спрямованість світового культурного процесу привели до підвищення ролі міжнародного спілкування, а внаслідок цього - зростання інтересу до вивчення англійської мови як засобу світової комунікації.

Підтримання стійкого професійного інтересу до вивчення англійської мови сприяє найбільш успішному її оволодінню, оскільки висока мотивація є основною умовою

вдалого навчання англійської мови. Тому висока мотивація та постійний стійкий інтерес до англійської мови, що вивчається, збільшує відповідальність викладача у цілому навчальному процесі.

Мета цієї статті – стежити загальні умови й основні етапи та методи формування мотивації при навчанні англійської мови як професійної на гуманітарних та перекладацьких факультетах на першому етапі навчання в ВНЗ.

Слід зазначити, що проблему мотивації як психологічної умови діяльності людини досліджували такі видатні вчені, як А.А.Леонтьєв, П.Я.Гальперін, М.А.Давидова, А.Р.Лурія, А.М.Матюшкін, Н.Ф.Тализіна.

Мотивація – це умова будь-якої людської діяльності [4,69], висока мотивація є необхідною передумовою успішного навчання англійської мови. Як відомо, продуктивне вивчення англійської мови завдячує змісту навчання, вдосконаленням методикам та засобам, але все ж таки значною мірою воно залежить від високого рівня мотивації.

Формування мотивації теж має деякі основні умови. По-перше, цьому можуть сприяти зовнішні чинники, такі як: престиж професії, цікава високооплачувана робота в майбутньому, перспективи подорожі за кордон, а також заохочування батьків та друзів. Не слід відкидати той факт, що близьке оточення відіграє важливу роль у формуванні стійкої мотивації. Ставлення сім'ї, друзів до особистого вибору студента англійської мови як професійної діяльності може позитивно, або, навпаки, негативно вплинути на подальше формування мотивації та навчання в цілому. По-друге, внутрішні фактори, до яких перш за все відносяться: індивідуальні психологічні особливості, здібності та нахили студентів, тобто, гуманітарний, технічний „склад розуму”, а також, первісний інтерес до мовної форми діяльності та вивчення англійської мови. До зовнішніх чинників слід також віднести заохочення та похвалу вчителя, у поєднанні з індивідуальним підходом, а також не менш важливим

внутрішнім фактором постає здорова амбітність студентів, яка стимулюється конкуренцією між студентами в навчальному колективі.

Виходячи з внутрішніх та зовнішніх умов, формування мотивації повинно проходити в два етапи і має два рівні. Перший рівень мотивації відбиває поверхові інтереси до вивчення англійської мови, як наприклад, добрі оцінки, матеріальні нагороди від батьків та ін. На цьому рівні відбувається перший етап формування мотивації - матеріально-практичний.

У рамках першого етапу інтерес студентів спрямований на суто практичні цілі та задачі: отримання високої оцінки чи похвали вчителя, повага навчального колективу тощо, та на майбутні досягнення: отримання хорошої роботи, високої зарплатні і т. ін.

На подальшому етапі навчання мотивація повинна переходити на внутрішній рівень, що відбувається на другому етапі формування мотивації – емоційно-потребний. На цьому етапі інтерес студентів зміщується з матеріально-практичної зацікавленості на емоційне задоволення від самого процесу навчання. Студент вдовольняє потребу в навчанні як такому, коли акцентується процес навчання, коли він є самоціллю й результатом одночасно.

Перехід на другий етап формування мотивації є найбільш важливим для успішного оволодіння англійською мовою. Але перший етап від цього на менш значущий, оскільки, беручи до уваги суто індивідуальні психологічні властивості студентів, перший етап стає сходинкою до переходу на другий. Однак, слід зазначити, що деякі студенти мають мотивацію другого рівня вже з самого початку навчання в ВНЗ. Отже, при умові здійснення переходу від першого рівня мотивації до другого, можна говорити про формування стійкої мотивації та постійного інтересу до вивчення англійської мови.

Ми підкреслюємо якісну різницю між високою мотивацією та стійкою мотивацією. Бо високий рівень мотивації ще не може вважатися стійким. Як і у всіх

психічних процесах, в процесі існування мотивації спостерігається деяка циклічність, тобто є певні закономірні етапи чи стадії: від виникнення через зростання - до спаду та знов підвищення. Загалом, ця циклічність може бути визначена як: підвищення інтересу – стійке положення – спад інтересу. Слід підкреслити, що існування мотивації – це динамічний процес, тому слід діалектично підходити до розуміння етапів спаду, які є закономірно зумовленими особливостями психічних процесів. Але слід вчасно попереджувати перехід від спаду інтересу до його остаточної втрати. Як зазначають Н.А.Ігнатюк та Н.Д.Соловйова, „щоб (вчительський) вплив був позитивний, викладач будь-якої дисципліни повинен володіти прийомами активізації й удосконалення психічних функцій” [3,64]. Тобто у випадку неадекватних прийомів розвитку мотивації, вона може падати.

Що ж може бути ефективними засобами формування мотивації у студентів при вивчення англійської мови?

Висока мотивація студентів при оволодінні англійською мовою зумовлюється змістом, характером та організацією процесу навчання, а також умовами, в яких він проходить. Тобто задля формування високої мотивації вивчення англійської мови вчитель повинен створити сприятливу навчальну атмосферу на заняттях та підтримувати доброзичливі міжособисті відносини як між членами навчального колективу, так і між самим колективом, з одного боку, й собою, з іншого. Індивідуальний підхід до кожного студента допоможе вміло здійснювати, так би мовити, „психологічне балансування” між необхідною похвалою слабкому студенту та поміркованим критичним зауваженням сильному студенту.

Отже, атмосфера довіри й вимогливості, доброзичливої ділової критики, високого ступеня взаємодопомоги й відповідальності буде сприяти не тільки стимуляції підвищення рівня мотивації, а й підтриманню її на стабільному високому рівні. Така позитивна психологічна

атмосфера багато в чому визначається рівнем комунікативної культури викладача.

В аспекті підвищення й утримання стабільної мотивації, треба також приділяти увагу матеріалу, що вивчається. Програмою вивчення англійської мови передбачається сталий набір тем, що не завжди викликають інтерес у студентів. Завдання викладача - підійти до викладення таких тем неформально, знайти „точки дотику” інтересів студентів з різними аспектами проблеми, що вивчається. Тобто, персоніфікувати її, зробити її доступною й зрозумілою, „повернути її обличчям” до студента. Наприклад, на таких темах, як “Clothes and Fashion” та “Travelling” треба акцентувати такі питання:

1. What kind of clothes do you prefer wearing?
2. What would you wear in such an occasion as: birthday party, summer picnic, rock-concert, your friend's parents anniversary?
3. Where were you the previous summer/vocation?
4. Where are you going to travel the next year?
5. What impressed you most during your last traveling?

Тобто повертати тему так, щоб вона ставала особисто-зabarвленою, ставити проблему особистого вибору в тій чи іншій проблемній ситуації.

Також важливу роль у формуванні стійкої мотивації відіграє не тільки фаза введення, інтродукції матеріалу, а також фаза актуалізації. Першочергове значення на цьому етапі надається творчим завданням різного виду, діловим та рольовим іграм. В цілому, творчий підхід викладача до процесу навчання сприяє виникненню, підвищенню та підтриманню високої й стійкої студентської мотивації. Проблему творчості вчителя докладно розглянуто в працях Г.Костюка, М.Леонтьєва, С.Максименко, Л.Рувінського, Ш.Амонашвілі, І.Волкова, Є.Льїна, М.Скаткіна.

Загалом, всі методи підтримання стійкої мотивації вивчення до англійської мови як професійної, можна поділити на дві групи:

1 група. Психологічні прийоми та методи, до яких можна віднести: індивідуальний підхід, демократичний тип спілкування, створення доброзичливого клімату в навчальному колективі.

2 група. Методико-педагогічні методи, з яких можна виділити загальні дидактико-педагогічні методи: посиленість завдань та матеріалу, що вивчаються, поступове зростання складності навчальних задач та вправ, а також особистий вчительський приклад. І це дуже важливо, бо якщо вчитель сам любить мову та отримує насолоду від її викладання, то він подає позитивний приклад студентам, стимулює їх зацікавленість і мотивацію. А також такі методичні прийоми, як: різноманітність засобів викладання та закріплення матеріалу, творчі завдання, ділові й рольові ігри та системний поточний контроль, який може бути не лише ефективним засобом перевірки знань та навичок, а й не менш дієвим способом стимуляції мотивації першого рівня.

Таким чином, ми дійшли висновку, що формування стійкої та високої мотивації до вивчення англійської мови може бути здійснено тільки за умов комплексного та інтегрованого використання всіх зазначених вище психологічних, методико-педагогічних прийомів та методів та за умов створення сприятливої атмосфери навчання.

Література

1. Гальперин П.Я. Введение в психологию. М.: Изд-во Московского госуд.универ-та, 1976. – С.25.
2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психология высшей школы: Учебное пособие для вузов. – 2-е изд., перераб. И доп. – Мн.:Изд-во БГУ, 1981. – С.383.
3. Ігнатюк Н.А., Соловійова Н.Д. Активізація розумової діяльності студентів на практичних заняттях з іноземної мови.// Педагогіка вищої та середньої освіти. Збірник наукових праць. Вип..№5. – Кривий Ріг: КДПУ, 2003. – С.302.
4. Леонтьев А.А. Психология общения. М.: Смысл, 1997. – С.118.

5. Матюшкин А.М. Актуальные проблемы психологии в высшей школе. М.: Знание, 1997. - С.91.

Т.Й.Рейзенкінд, Д.А.Девякович

ЕЛЕКТРОННІ ПРИСТРОЇ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ СИТУАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статтє рассматриваются пути стимулирования педагогических ситуаций на основе стратегии личностно-развивающего обучения с применением компьютерных технологий. Авторами описываются варианты организации задачного подхода в профессиональной подготовке учителя музыки. Выявляется эффективность использования электронных устройств как инструментария организации личностно-ориентированной ситуации в формировании таких показателей личности учителя, как способность к самоактуализации, самооценки, проектировать новые творческие задания.

In article ways of stimulation of pedagogical situations are considered on the basis of strategy of individuality-developing training with application of computer technologies. Authors describe variants of the organization tasked the approach in vocational training the teacher of music. Efficiency of use of electronic devices as toolkit of the organization of a individuality-guided situation in formation of such parameters of the person of the teacher as ability to self-actualization, a self-estimation, to project new creative tasks comes to light.

Однією з головних сучасних педагогічних проблем є особистісна орієнтація процесу навчання й виховання, що передбачає доцільність розвитку самобутності суб'єкта. Це складає зміст надпредметного результату розкриття внутрішнього світу особистості, й розглядається як формування концепції власного "Я".

Ми у своєму дослідженні наголошуємо на інформативності оволодіння знаннями, що повинно

взаємодіяти з творенням власних суджень та смислів, у нашому випадку, у ході самостійного пізнання художнього твору.

Але й досі виникають протиріччя між потребою у формуванні творчої особистості, здатної до самоактуалізації власних дій, відпрацьованими теоретичними концепціями щодо взаємодії діяльній та особистісно-зорієнтованої стратегії, і методологічними засадами впровадження технологій навчання та й виховання безпосередньо в художньо-творчій діяльності.

Викладене вище дозволило нам визначитися із проблемою дослідження щодо інструментальної основи як фактору формування сучасної особистості.

Обрана нами проблема знаходиться в руслі досліджень Л.Кондрашової, В.Орлова, О.Пехоти, О.Рудницької. Вона започаткована в працях В.Виготського, А.Петровського, С.Рубінштейна, М.Ярошевського, О.Леонтьєва.

Аналіз праць вказаних вище авторів з проблеми забезпечення творчої діяльності дозволив визначитися, що процес реалізації діяльності передбачає використання певних засобів, серед яких ми надаємо перевагу комп'ютеру. Можна встановити паралель між певними діями людини та електронних пристроїв, що можуть виконувати інструментальну функцію, тому пошук умов організації впровадження інструментарію як особистісно-орієнтованої ситуації у професійній підготовці вчителя музики ми вважаємо предметом дослідження.

Розвиток інструментальної основи діяльності пов'язаний із функціональним аспектом. Ці знання передбачають формування таких психічних новоутворень, що дозволяють вирішувати особистості не лише творчі завдання, а й реалізовувати дії за принципом зв'язку із життям.

Тому метою нашого дослідження є пошук динамічних прийомів забезпечення особистісно-орієнтованих технологій, розбудові яких сприяє комп'ютер.

Завданням дослідження є розробка спеціальних задач із урахуванням специфіки електронного пристрою “Ямаха”, як інструментарію створення особистісно-орієнтованих ситуацій на уроках музики.

Ми вважаємо, що останнє може виконувати інструментарну функцію в процесі навчання, якщо забезпечує задачний підхід до стимулювання творчої діяльності майбутнього вчителя музики.

У даному випадку ми знаходимося у парадигмі досліджень Л.Кондрашової, яка наголошує на доцільності оволодіння вміннями самостійної праці з інформацією, прийомами та засобами розумової діяльності, формуванні культури мислення, що потребує спеціальних педагогічних умов на основі вмінь рефлексії, усвідомленого варіювання прийомів та операціями мислення.

Для нашого дослідження важливим є те, що задачний підхід забезпечує формування вмінь комбінувати та оперувати інформативними одиницями, що сприяє створенню нового інформативного поля.

Зазначимо, що мислення як процес переробки інформації та одночасно творчий процес розглядається в контексті моделювання за допомогою електронної техніки у працях таких вчених: Ньюелл Аллен, Дж.С.Шоу, Г.А.Саймон [3, 305-313].

Вказані вище автори наголошують на важливості вивчення процесів, засобів та способів вирішення задач, розробці методів формального моделювання мислення, починаючи від рішення елементарних задач до створення програм, що моделюють процеси рішення складних завдань.

У зв'язку з викладеним констатуємо фактор можливості імітувати процес оперування символами, тобто образами за законами мислення, які різними способами кодуються, фіксуються, наслідуються та перетворюються.

Останнє дозволяє програмувати зразки поведінки та дій в ході вирішення задачі за допомогою моделі “лабіринт”, що передбачає групу шляхів, які іноді перехрещуються, та чітку сформованість мети. Пошук правильного шляху

дозволяє вирішити задачу проходження лабіринту. При цьому доцільно враховувати такі вимоги до упровадження моделі лабіринту:

- реалізація вирішення задач передбачає накопичення в умовах децентралізації зв'язків реального часу з просторовими співвідношеннями художніх творів, що вивчаються. Вони належать до різноманітних стилів та епох; йдеться про апаратні засоби забезпечення новітніх інформативних технологій (ІТ), які передбачають використання персональних, локальних і глобальних мереж з метою введення та виведення необхідної інформації;
- забезпечення програмних вимог, що пов'язані з визначенням інтегративних зв'язків між інформаційними системами “стиль”, “музичний редактор”, системами штучного інтелекту (електронна музика), програмними засобами міжкомп'ютерного зв'язку;
- забезпечення методів функціонального аналізу в ході самостійного моделювання нових образів на основі художнього прийому монтажу та за законами режисури;
- метод альтернативних співвідношень за допомогою впровадження прийомів колективної творчості в умовах поширення різноманітних інформаційних ресурсів.

При цьому ми знаходимося в руслі парадигми Т.Тихонової, яка зумовлена доцільністю зміни предметного змісту всіх навчальних дисциплін на основі розбудови національного інформаційного суспільства [2]. Це впливає на розвиток таких динамічних показників майбутнього вчителя, як здатність акумулювати досвід різноманітних комунікацій, цілісне оволодіння різноманітними науковими образами картин світу, мобільність поліхудожніх функцій у праці, розвивати планетарну свідомість.

Зазначимо, що програмний матеріал синтезатора базується на моделі лабіринту. Вирішення завдань лабіринту залежить від знань щодо характеристик та функцій синтезатора.

Технічні показники та характеристики синтезатора, що виступають у якості особистісно-орієнтованої ситуації в

процесі навчання в професійній підготовці вчителя музики, забезпечують ефективний процес формування синтетичних знань студентів; стійкий інтерес до вирішення задачі, формування нового художнього образу на основі новизни та несподіваності у виборі стимулів, чому сприяє включення механізмів інтуїції, формування рефлексії.

Упровадження в професійну підготовку вчителя музики електронного пристрою “Ямаха” дозволило нам зробити висновки про те, що складаються умови для розбудови таких завдань за законами художнього мислення: – інтегрувати і синтезувати художню інформацію на основі розбудови її потоків за законами взаємодії образів в реальному просторі і в реальному часі, уявному просторі та часі, реальному просторі та уявному часі, уявному просторі та реальному часі (йдеться про інформативний простір на основі інтеграції кіно, образотворчого мистецтва, музики); – включати у взаємодію різноманітні музичні фрагменти, що за своїм емоційно-образним змістом віддалені одне від одного (завдання розраховано на пошук студентами нових взаємозв’язків, що впливає на розвиток кругозору студентів, становлення їх компетенції, оволодіння необхідним інструментарієм, це дозволяє поглибити сприйняття образів художньої реальності).

Зазначимо, що виконання творчих завдань як вирішення розбудованої особистісно-орієнтованої ситуації потребує розробки від студента такого інструктажу.

Синтезатор – може виконувати функцію оркестру, який складається з акустичних та електронних музичних інструментів, а також з різноманітних звукових ефектів, які можуть програватися в діапазоні всіх нот звукоряду. Ці можливості дозволяють винаходити безліч варіантів музичного виконання та забезпечують комбінування творчих завдань. Тобто кожний учень, користуючись функціональними можливостями звуку та синтезатором, знаходить той стиль роботи при складанні музики, який притаманний його індивідуальності.

Вирішення завдань лабіринту “Ямаха” можливо за допомогою знайомства із такими термінами:

MIDI (musical instrument digital interface – інтерфейс мереж музичних систем) – цифровий (комп’ютерний) канал зв’язку між електронно-музичними синтезаторами, через який передається не аналогова інформація (звук), а цифрова (номер кожної клавіші, номер тембру, номер банку, номер сонгу, номер команд, що керують: гучність педалі, ефекти та ін.).

АРАНЖУВАННЯ (від фр. arranger – впорядковувати...) – переклад музичного твору для іншого в порівнянні з оригіналом складу виконавців або складу партій (приспосовування музичних тем до технічних можливостей запропонованої синтезатором програми).

БІТОВА ЗАКРУГЛЕНІСТЬ ЗВУКУ – виражає в собі красу, глибину, різноманітність звучання, його тембр, ритмічний малюнок, наближеність до реального звучання акустичних інструментів.

Для порівняння можна розглянути деякі формати, запропоновані фірмою “Yamaha”, що розбудовані на основі штучного інтелекту.

1. PSS – цей формат найбільш підходить для початківців. Це зумовлено тим, що в певних нормах формат є найбільш спрощеним за функціональними можливостями звуку та керування, а також якість бітової закругленості звуку виражене не дуже яскраво. Ці характеристики дозволяють максимально полегшити задачу, мета яких, на перших етапах, пізнати специфіку синтезаторів.

2. RSR – цей формат також може використовуватись для початківців, але в ньому передбачена більш складна система функціональних можливостей звуку та керування у порівнянні з форматом PSS. У зв’язку з цим на початковому етапі вивчення можуть виникати певні складнощі, які можна вирішити при роботі з форматом PSS.

3. GMX, DX та ін. – найбільш складні формати, які широко використовуються в роботі професіоналів та не рекомендуються до використання на початку вивчення

специфіки синтезаторів. Часто в синтезаторах зустрічаються три основні інформаційні блоки: SONG, STYLE, VOICE. Ці блоки мають велике значення на початковому етапі вивчення функціональних можливостей звуку та керування.

1) SONG – виконує дві функції:

а) демонстраційну;

б) композиційну (редакційну).

Демонстраційна функція посилює принцип наочності навчання. Тут є ряд епізодів або творів, мета яких, за звучанням і складом аранжувань, що використовуються, дати можливість учням оцінити на слух якість бітової закругленості та зміст звукових ефектів у даному синтезаторі. У якості ряду окремих музичних тем використовуються відомі твори, а також твори, які складають під замовлення фірми-виробника та заносяться в частину програмного середовища, інформація якого не передається по MIDI.

Композиційна (редакційна) функція дозволяє створювати варіативні ситуації в процесі навчання: користувач самостійно створює музичні уривки, в яких використовуються програмні одиниці з інформаційних блоків STYLE і VOICE з наступним звуковим записом та внесенням в блок пам'яті синтезатора, що зумовлене можливістю передачі інформації по каналу MIDI.

2) STYLE – його функції мають в собі декілька десятків аранжувань, які, виходячи з характеру замисленого автором твору, дозволяють підібрати необхідне аранжування.

3) VOICE – цей блок має в собі велику кількість різноманітних звуків: акустичні інструменти, звукові ефекти, частина яких є авторською знахідкою фірми-виробника. Їх функції дозволяють при композиційній роботі доповнити звуковими ефектами та мелодичними фрагментами аранжування, наявними у стилях, завдяки чому сам вчитель музики оволодіває необхідними вміннями здійснювати режисуру уроку.

Викладене вище дозволяє зробити такі висновки: використання електронних пристроїв як інструментарію

створення особистісно-зорієнтованої ситуації впливає на підвищення ефективності формування здатності вчителя до співпраці з викладачем та учнями: а саме, відкритість, альтернативність, заохочення, рефлексивність, критичність мислення, формування потреби до самоактуалізації, самооцінки на основі інтеграції чуттєвої та понятійної сфери, формування вмінь проектувати нові творчі завдання, зумовлені специфікою самопізнання та особливостями пізнання учнів.

Подальша перспектива упровадження інструментарію за допомогою новітніх технологій полягає у використанні таких електронних пристроїв, що забезпечують введення та виведення сигналів, в зміст яких покладений принцип варіювання різноманітними образними моделями, принцип встановлення взаємозв'язків між цими моделями, які динамічно змінюються завдяки комбінуванню вхідними параметрами.

Таким чином, студент відмовляється від традиційної методики при засвоєнні готових знань щодо особливостей гармонії, аналізу форм, стилю художнього твору та включається в експериментальну дослідницьку діяльність, що забезпечує самостійне відкриття окремих композиційних прийомів та формування образного мислення.

Такий підхід доцільний у процесі вивчення інтегративних курсів щодо світової художньої культури, музики, етики та естетики.

Література

1. Кондрашова Л. В. Процесс обучения в высшей школе: учебное пособие. – Кривой Рог: КППУ, 2000. – 171 с.
2. Освітні технології: Навч.-метод. посібник / О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; за заг. ред. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
3. Хрестоматия по общей психологии. Психология мышления / Под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, В.В.Петухова. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 391с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПРЕДМЕТІВ ХУДОЖНЬО- ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ

В статтє рассматриваетсѧ состоянне профессиональной подготовки будущего учителя, а также пути эффективного совершенствования профессионализма студентов художественно-графических факультетов.

The article investigates the present today situation in terms of professional preparation of a future teacher as well as ways of effective enhancing student's professionalism at the art teachers department.

Підготовка вчителя у вищих навчальних закладах України традиційно спрямована на виконання передусім навчальної (дидактичної) функції. Ця традиція походить з тих часів, коли вважалось, що вчитель як носій знань передає їх учням, і чим більше володіє знаннями сам учитель, тим краще засвоять зміст навчальних дисциплін діти. Відповідно до цієї традиції професійна підготовка вчителів – це, перш за все, процес оволодіння знаннями, вміннями і навичками професійної діяльності.

Сьогодні у навчально-виховному процесі під час проведення лекцій, семінарів і навіть лабораторно-практичних занять перевага надається вербальним, ілюстративним, пояснювальним методам навчання. Форми навчання педагогічної професії переважно фронтальні й групові, які не обтяжують викладачів особистою відповідальністю за професійну підготовку конкретного студента. Це одна з причин того, що вони недостатньо опікуються проблемами особистісного спілкування із студентами, не намагаються виявити, підкреслити і розвивати їх творчу індивідуальність.

Сучасні дослідження стану професійної підготовки вчителя незаперечно доводять необхідність реформування української системи педагогічної освіти, в якій би зосереджувалася увага на максимальному розкритті

потенціалу кожної людини та підготовці майбутнього вчителя до саморозвитку, самовизначення та самореалізації.

Визначення особистісних якостей вчителя мистецьких дисциплін, особливостей його професійної діяльності, формування готовності до саморозвитку є провідними напрямками вдосконалення художньо-педагогічної освіти. Педагогічна майстерність, професійна компетентність, неповторність стилю художньо-естетичної діяльності, на нашу думку, можливі лише на індивідуально-творчому рівні професійного становлення особистості фахівця. Саме тому проблема професійного становлення, самопізнання, самовдосконалення майбутнього вчителя неодмінно виносяться на передній план як пріоритетна тенденція педагогічної освіти в цілому, так і художньо-педагогічній підготовки майбутніх учителів дисциплін естетичного циклу.

Таким чином, основним завданням викладача є показати студенту напрями професійного розвитку, засоби, якими можна досягнути високого рівня професійної культури. Мотивуючи і спрямовуючи майбутнього фахівця на самопізнання, самовдосконалення, реалізуючи принципи неперервної професійної освіти, допомогти у здійсненні процесу його професійного становлення.

За даними багатьох досліджень, на шляху до самопізнання проблематичним є усвідомлення студентами сильних і слабких сторін своєї професійної підготовки. Майбутні вчителі мають недостатнє уявлення про те, якими професійними якостями володіє кожен з них. Спроби самовдосконалення найчастіше спрямовані на накопичення знань, а не на розвиток особистісних якостей. Внаслідок чого за останні 30 років учительство у своїй масі не змінилося, не стало культурнішим, витонченішим.

Отже, ситуація, що склалася, об'єктивно вимагає від кожного замислитися над освоєнням способів професійного самовдосконалення, інтеграцією фахової психолого-педагогічної та спеціальної мистецької підготовки майбутніх учителів.

Суттєвим фактором самореалізації у професії вчителів предметів художньо-естетичного циклу визнається усвідомлення себе як творчої особистості. На думку дослідників, рефлексивні процеси в особистісно-професійному розвитку визначають його готовність до творчої самореалізації, до подальшого самовдосконалення (Ю.А.Кулюткін, С.О.Сисоєва, М.М.Солдатенко, Г.С.Сухобська, Е.К.Туркін).

Пошуки ефективних способів удосконалення професіоналізму вчителя приводить до розробки нових технологій, пов'язаних з орієнтацією на саморозвиток і самовдосконалення, на виявлення внутрішніх потреб і стимулів до навчання і розвитку свого творчого потенціалу (А.М.Алексюк, А.А.Аюрзанайн, Т.Г.Браже, І.А.Зязюн, Н.М.Лобанова, О.Е.Морон, В.В.Рибалка, Є.А.Соколовська та ін.).

Важливими чинниками досягнення вершин професіоналізму О.О.Бодальов і Н.В.Кузьміна вважають:

- задатки, здібності, обдарованість, талант;
- умови сімейного виховання і розвитку особистості;
- виховання і навчання в закладі професійної освіти;
- саморух до вершин професіоналізму в самостійній діяльності протягом професійного життя [2,181].

Цей перелік особистісних якостей підпорядкований певній періодизації професійного розвитку особистості. Професійні якості розглядаються як вияв психічних особливостей, що необхідні для засвоєння спеціальних знань, умінь і навичок, а також для досягнення ефективності в професійній діяльності. Вони включають інтелектуальні (мислення), моральні (поведінка), емоційні (почуття), вольові (здатність до самокерування), організаційні (механізм діяльності) властивості особистості.

Сукупність якостей особистості, внутрішніх умов, що виникли й стабілізувалися в процесі індивідуального розвитку, визначає успішність художньо-педагогічної діяльності. Професійне становлення особистості стає особливо ефективним, коли зусилля на досягнення власної

мети узгоджуються із системою цінностей, що склалася на етапах її професійного становлення.

Зовнішнім чинником професійного становлення є навчально-виховний процес, що не обмежується традиційним засвоєнням знань, умінь і навичок, синтезує у собі індивідуальні властивості та особистісні якості, можливість самостійно виконувати професійні обов'язки.

Внутрішніми факторами професійного становлення є: самопізнання і саморефлексія, самоідентифікація і самотворення, які мають свою структуру і зв'язки.

Ситуація з професійним становленням вчителів мистецьких дисциплін є наслідком того, що навчальними планами мистецьких факультетів вищих навчальних закладів не передбачається глибинне вивчення психолого-педагогічних дисциплін, які повинні засвоюватися студентами і впроваджуватися у педагогічну практику.

Дослідники критикують сучасні організаційні форми, методи, за якими здійснюється в наш час педагогічна практика. На нашу думку, педагогічна практика є найвідповідальнішим періодом професійного становлення майбутнього фахівця, але умови, за яких вона здійснюється з різних причин бувають далекі від оптимальних.

Типовою є недостатня сформованість у майбутніх учителів мистецьких дисциплін художньо-педагогічної спрямованості творчих інтенцій, невміння у повному обсязі використовувати набуті знання з педагогіки, психології та мистецтва у художньо-педагогічній діяльності. Для подолання існуючої проблеми повинні існувати механізми внутрішньої і зовнішньої мотивації, розвиток потреб у художньо-педагогічній діяльності, диференційований підхід до розвитку професійної свідомості у відповідності з типами особистості, активізації творчого художньо-педагогічного мислення на рівні психологічної, феноменологічної та методологічної рефлексії.

Невирішеність проблем інтеграції психолого-педагогічної та художньо-естетичної підготовки студентів гальмує розвиток їх професійної культури та сприяє

інфантильності, конформізму, пасивності. Причини ускладнень, які виникають у роботі, студенти-практиканти і вчителі-початківці шукають не в собі, а в умовах і обставинах. Це свідчить про існуючу відстань між теоретичною підготовкою і професійним становленням, недостатній рівень розвитку професійної свідомості, спрямованості на самопізнання і самовдосконалення.

Майбутній учитель повинен вміти аналізувати твори мистецтва і як мистецтвознавець, котрий оцінює художньо-естетичні якості твору, і як педагог, який включає художній твір у план-сценарій уроку мистецтва. Важливо допомогти майбутньому вчителю звільнитися від штампів і ярликів, які заважають йому самовиразитися, призвичаїти його до вільного висловлювання власних аргументованих оцінок творів мистецтва.

Професійне становлення – це чи не найскладніший період у житті студента мистецького факультету. Цей досить складний процес пов'язаний із змінами руху свідомості особистості, головна особливість якого полягає в переході майбутнього вчителя від соціального статусу студента до вчителя.

Література

1. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К.:Рад.шк.,1989. – 608с.
2. Кузьміна Н.В. Очерки психологии труда учителя // Психологическая структура деятельности учителя и формирование его личности. – Л.:ЛГУ,1967. – 181с.
3. Захарченко Е.Ю.Учитель глазами учащихся // Педагогіка. - 1999. - №1. – С.60-65.
4. Орлов А.А. Современный учитель: социальный престиж и профессиональный статус // Педагогіка. – 1999. - №7. – С.60-68.
5. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Наук.-метод.посібник. – К.: ІЗІМН,1998. – 204 с.